

UZAK BİR MAZİDEN akseden bir ses

2.6.1948 *Vatan* Yazan : Ahmet Emin Yalman

Neuchatel civarındaki Colom-
bier köyünde, İstasyon cad-
desinde 3 numaralı binayı buldum.
Burası küçük bir evdi. Üzerindeki
zillerden iki katında ayrı ayrı birer
aile oturduğu anlaşılıyordu. Kapı-
nın yanındaki bir levha; bu aileler-
den birinin piyano akortcusu olduğ-
nu belli ediyordu.

Hangi saatte geleceğimi telgrafla
bildirmiştim. İlk önce ikinci katın zi-
line bastım. Ses çıkmadı. Birinci ka-
tın ziline basınca bizzat Sabahattin
Bey kapıyı açtı. Karşımda gördüğüm
şahsiyet; en son 1922 veya 1923 de
gördüğüm insanın ahirete gitmiş,
gelmiş bir hayafine benziyordu. Beni
avuç içi kadar bir odaya aldı. Buna
oda demek de mübalâğa olur. Bir
penceresi bir yüklük gibi bir şeydi.
Bir kerevetten ibaret bir yatak, bir
iskemle, üzerine kâğıtlar ve kitaplar
yığılmış boyasız bir tahta masa; bu
oda aralığını doldurmağa kâfi geli-
yordu. Masanın bir köşesinde bir
parça ekmek duruyordu; görünüşe
göre bu inziva köşesinde, daha doğ-
rusu çilegâhta yaşayan insanın ak-
şam yemeğini teşkil edecekti...

Gördüğüm sefalet manzarası karşı-
sında içim sızladı. Gözlerim doldu.
Mensup olduğu milletin mukadderatı
hakkında en ileri emelleri herkesten
evvel gören ve söyleyen, sıhriyet do-
layısıyla mensup olduğu hanedanın is-
tibdadına karşı gerek Abdülhamit,
gerek Altıncı Mehmet devrinde en
stehti mücadeleleri yapan, elinin uza-
nacağı mesafedeki nimetleri redde-
den, varını yoğunu milli davalar için
feda eden bilgili ve idealist bir in-
san, işte yıllardır bu sefaleti sürük-
liyor, bütün vatandaşları tarafından
unutulmuş olarak yaşıyor ve çile dol-
duruyor...

Kendisine dedim ki:

— Siz; kırk sene, elli sene evvel
milletin uyanması, yükselmesi, mev-
cut zor şartlar altında varlığını ko-
ruması maksadile bir takım hürriyet
tohumları saçtınız. Bunlar çürümedi,
güzel mahsulier vermeğe başladı.

(Devamı Sa: 3 Sü: 4 de)

629

Başmakaleden devam

Uzak bir maziden
akseden bir ses

(Başı 1 incede)

Otuz sene, kırk sene, elli sene tarih ölçüsile kısa zamanlardır. Çetin topraklarda hürriyet tohumlarından mahsul almak için böyle müddetler lâzımdır. Fakat feragat içinde yaşayan bir idealist sıfatile müsterih olabilirsiniz. Millete verdiğiniz emek boşa gitmemiştir. Sizin ve diğer bir çok fedakârların ektiğiniz tohumlar mahsul vermeğe başlamıştır. Çok haksızlığa uğradınız, çok zahmet ve ıstırap çektiniz, fakat tarihin her devrinde ve dünyanın her yerinde pek çok idealist insanların nasibi bu olmuştur. Yaşadığınız müddetçe unuttunuz, inziva köşelerinde terkedildiniz. Gene bu da idealistlerin ve fedakârların kaderi olmuş, bu gibi insanlar neden sonra vatandaşları tarafından yeniden keşfedilmişlerdir.»

Ben konuşurken Sabahattin Beyin yüzünde hiç bir hassasiyet yoktu. Başka ve uzak bir âlemden gelen bir sesle karşılaşmış gibiydi. Dışsız ağzındaki dudaklar içeri çekilmişti. Ancak konuştuğu zaman bu dudaklar göze görünüyordu. Belli ki uzun yıllar süren sefalet, kahr, çile ve inziva neticesinde; yaşayanların âleminde uzaklaşmış, ruhu tamamilen içine çekilmişti. Bu âlemden gelen biriyle konuşurken ve âlemin icaplarına uymağa çalışırken zahmet çekiyordu. Fakat her sözü dikkatle dinlediği, kavradığı, zihnindeki ufukların en geniş bir şekilde açıldığı; zaman zaman şimşek tarzında uyanan alâkalardan, canlı mücadele adamının dili ve ruhile söylenen sözlerden belli oluyordu.

Cevap olarak dedi ki:

— Gazetenizi okuyorum. Bilhassa kin cephesine karşı yazdığımız sözler beni çok mütehassis etti. Kinleri yenmeğe mecburuz. Ancak sevgi ve geniş anlayış; gidilecek yolu tenvir edebilir. Fakat acaba bahsettiğiniz güzel inkişaf, sizin tatlı bir rüyandan ibaret değil midir? Geniş ve hür fikirler ancak sizin gazetenizin sütunlarına inhisar etmiyor mu?

— Hayır, bütün işlerde bizim ancak mütevazı bir rolümüz vardır. Biz memlekette beliren güzel istidatları kayıt ve aksettirmekle iktifa ediyoruz. Milli bünyemiz tamamilen değişmiştir. Eskiden siyasi alâkalar, şehirlerdeki bir avuç insanın inhisarı altındaydı. Memleketi besleyen ve yapılan bütün hataların, çılgınlıkların, hertürlü ihtirasların maddi yükünü taşıyan köylü; umumî hayat için uzak, çok uzak bir seyirci idi. Bugün köylü vatandaşlar; kendi teşebbüslerle ve rızalarile kurulan birleştirici teşkilâtın saflarında yer almışlardır. Hem hak ve hürriyet davasını benimsiyorlar, hem de bunları devamlı ve köklü kılacak nizam ve itidal frenini kullanmağı biliyorlar.

Derin derin düşündükten sonra şu mukabelede bulundu:

— Benim politika hayatı ile hiç bir nevi alâkam yok...

— Siz milletin yükselmesi için çok emek vermiş bir insansınız. Emeklerinizin mahsul verdiğini seyretmek ve buna sevinmek; bir politika alâkası demek değildir. İdealist bir insanın dünya yüzünde bekleyebileceği mükâfat ancak budur. Gençliğimizde büyük bir öğrenmek ve kavramak hasreti vardır. Sizin sesiniz de memlekette duyulmalıdır. Bize yazı yazınız.

Memnun olduğunu belli ederek kabul etti. Neşrettiğimiz her yazıya ücret vermenin usulümüz olduğunu söyleyerek makale başına verilecek ücreti bildirdim. Yaşayan bir insanın maddi geçim imkânını büsbütün hiç sayamaz. Vatandaşlarından alâka görmek itiyadını kaybeden bir münâvilik haliyle teşekkür etti ve konuşmamızın sonuna kadar: «Ulüvvü cenap gösteriyorsunuz.» sözlerini tekrarladı.

Bir inziva köşesinde uzun yıllardır memleketi tarafından unutulmuş idealist vatansızların, zihninin daima memleketin mukadderatı ile meşgul olduğunu; ben ayrılırken söylediği şu sözler belli etti:

— Dünyada emniyet yok. Saldırı rolde bulunan memleket yanbaşılarımızda... Her dakika hücumu uğramak ihtimalini hesap etmek ve ona göre hazır bulunmak lâzımdır. Bu hazırlık da içinde yaşadığımız devirde yalnız silâhla olmaz. Cephe arkasındaki bütün millet; içtimai ve iktisadi bakımdan baskın ihtimaline karşı iptidadan hazır durmalı, siniri bozulmamalıdır. Bunun için de emin yerlerde ve mümkün olduğu kadar yerin altında ihtiyat yiyecek kaynakları buldurmak ve bütün milleti baskın ihtimaline karşı maddi ve ruhi surette hazır buldurmak, mukavemeti köylece teşkilâtlandırmak gerektir.»

Memlekette ve dünyada münakaşa edilmeğe muhtaç nice mevzu var. Bunları bir tarafa bırakarak, Sabahattin Bey hakkında bir makale yazmamın sebci; yalnız şahsi mücadele ve hizmetlerini yeni nesle hatırlatmak ve böyle bir idealiste reva görülen alâkasızlıktan dolayı duyduğum ıstırapı ifade etmek değildir.

Memleketimiz yeni bir varlık, yo-

ni bir nevi zihniyet için âdeta yenden doğmak ve kurulmak ihtiyacındadır. Böyle bir yeni devrin kendisine mahsus kıymet ölçüleri olacaktır. Mazide memlekete hizmet edenlerin hemen umumî surette uğradıkları akıbet umumî bir intibah uyardırmazsa, hepimizin yüreğimiz bundan dolayı sızlamazsa; memleketi yaşatmak ve yükseltmek için nefislerini fedaya hazır olan nevideki tiplerin nesli nihayet inkıza uğrar, milletleri yaşatan mukaddes ateş ocağı söner...

Namık Kemal: «Mezar taşı yazılsın: Milletten beklediğim feyiz ümitleri yerine gelmezse vatan mahzun, ben mahzun...» diyerek ölmüştür. Ziya Paşa, yaptığı hizmetlerden sonra hep ukubet ve felâketle karşılaşınca: «Bu millete hizmet etmek isteyen kimse, gafil ve çılgındır. Kötülerin kafilesine katıl, rahat et!» diye derin inkisarını belli etmiştir. Modern Türkiyenin en büyük kurucularından biri olan Mithat Paşa, uydurma mahkemeilerden geçirildikten sonra Taif'te kahbece boğdurulmuştur. Askerî mektepleri kuran ve milletini yetiştirdiği en büyük ve anlayışlı idealistlerden biri olan Süleyman Paşa kahırdan kahra sürüklenmiştir. Bu gibi misalleri hemen her devrimiz için yüzlere, binlere çıkarmak mümkündür.

Sabahattin Beyin uğradığı akıbet de bu kötü ve yıkıcı kaideye tamamilen uygundur. Fakat yeni bir gidişin mihverlerini tayin ederken, işte bu berbat çıkışı ebedî surette yok etmek lâzımdır. Bu ihtiyacı hep beraber duymalıyız. Hanedanın istibdatına karşı uzun yıllar ön safta mücadele eden bir insan; ana tarafından o hanedana mensuptur diye menfalarla sürünmeğe ve memleket havasından mahrum kalmağa ebedî surette mahkûm edilemez. Bu feci hata artık tamir edilmelidir. Memlekete hizmet eden fedakâr idealistlerin artık bundan sonra kahra maruz kalmayacağı müjdesi; Sabahattin Beyin vatana avdentine inkân verilmesi münasebetile gelecek nesillere ilân edilmelidir. Sevmeği bilen şefkatli eller, inziva köşesinde açılan derin yaraları sarmalı, hangi devirde olursa olsun, memleket için fedakârlık eden insanların hakkı artık bundan sonra kimse tarafından yenmemelidir.

Ahmet Emin YALMAN

